

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

Rikosoikeusyksikkö

Erityisasiantuntija Katariina Paakkanen

Muistio

23.3.2020

VN/750/2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: EDUSKUNNAN KIRJELMÄ 56/2014 vp

Lisäselvitys eduskunnalle rattijuopumuksen promillerajoista

1 Johdanto

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt lisäselvitystä oikeusministeriöltä liittyen oikeusministeriön toimittamaan selvitykseen eduskunnalle rattijuopumuksen promillerajoista (VN/750/2020). Oikeusministeriö on laatinut tämän selvityksen vastauksena valiokunnan pyyntöön.

2 Ratsioiden määrä

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lisäselvitystä ratsioiden määriin liittyen.

Vuosina 2014-2018 suoritettujen puhallutusten määrä on ollut liikenneturvallisuuskeskuksen toimittaman tiedon mukaan seuraava: 1 528 153 (v. 2014); 1 477 484 (v. 2015); 1 500 606 (v. 2016); 1 464 774 (v.2017); 1 388 912 (v.2018).

Helsingin yliopiston vuonna 2018 ilmestyneessä julkaisussa Rikollisuustilanne 2017 (Hannu Niemi, toim.) on verrattu poliisin rattijuopumusvalvontaan käyttämää tuntimäärää poliisin tietoon tullessiin rattijuopumusten määriin (s. 174). Vertailun mukaan vuosina 2011 - 2014 rattijuopumusten määrä on laskenut runsaasta 20 000 tapauksesta yli 17 000 tapaukseen, kun taas rattijuopumusvalvontaan käytetyt tunnit ovat ensin laskeneet vuodelta 2011 vuoteen 2012 asti, ja nousseet sen jälkeen noin 200 000 tunnista noin 250 000 tuntiin vuonna 2014. Vuodesta 2014 vuoteen 2017 rattijuopumusten määrät ovat pysyneet melko samoina, kun taas rattijuopumusvalvontaan käytetyt tunnit ensin laskivat vuonna 2015 yli 50 000 tunnilla edellisestä vuodesta, ja ovat sen jälkeen pysyneet melko samalla tasolla. Rattijuopumusvalvontaan käytetty tuntimäärä ei siis aina selkeästi korreloi todettujen rattijuopumustapausten määrän kanssa.

Tarkasteltaessa rattijuopumusten määrän kehitystä, on hyvä kiinnittää huomiota ratsiatutkimuksissa todettujen rattijuopumustapausten *suhteelliseen osuuteen* kaikista tutkituista autoilijoista. Kuten edellisessä oikeusministeriön toimittamassa rattijuopumusta koskevassa selvityksessä (10.1.2020, VN/750/2020) on todettu, rattijuopumuksiin syyllistyneiden osuus ratsiatutkimuksissa puhalletuista kuljettajista on ollut pääsääntöisesti

laskeva koko mittaushistorian 1990-luvulta lähtien ja vuodesta 2004 eteenpäin rattijuopumukseen syyllistyneiden osuus tutkituista kuljettajista on joka vuosi pienentynyt.

3 Konfiskaatio

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä myös selvitystä liittyen ajoneuvojen konfiskointeihin ja niiden määriin sekä konfiskoinnin mahdollisuuksiin.

Lainsäädäntö

Ajoneuvojen konfiskaatioon rattijuopumustapausten yhteydessä sovelletaan rikoslain 10 luvun yleissäännöksiä. Luvun 1 §:ssä määrätään menettämisseuraamuksen yleisistä edellytyksistä. Luvun 5 §:n 2 momentin mukaan rikoksella tuotettu, valmistettu tai aikaansaatua taikka rikoksen kohteena ollut esine tai omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi menetetyksi, jos menettämisseuraamus on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi, ja esine on erityisen sovelias rikoksen kohteeksi tai rikolliseen käyttöön. Luvun 6 §:n 1 momentissa säädetään menettämisen rajoituksista, ja säännöksen mukaan menetetyksi ei tuomita 5 §:ssä tarkoitettua esinettä tai muuta omaisuutta, joka kokonaan tai osaksi kuuluu muulle kuin rikoksentekijälle, rikokseen osalliselle tai sille, jonka puolesta tai suostumuksin rikos on tehty. Luvun 8 §:n säännöksen mukaan, jos 5 §:ssä tarkoitettua esinettä tai omaisuutta ei voida tuomita menetetyksi 6 §:n 1 momentissa säädetyn rajoituksen vuoksi tai siksi, että esine tai omaisuus on kätkeyty tai sitä ei muutoin tavoiteta, rikoksentekijä, rikokseen osallinen ja se, jonka puolesta tai suostumuksin rikos on tehty, voidaan tuomita esineen tai omaisuuden sijasta menettämään kokonaan tai osaksi sen arvo. Lisäksi luvun 10 §:n mukaan menettämisseuraamus saadaan jättää tuomitsematta, jos menettämisseuraamuksen tuomitseminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon rikoksen ja esineen tai omaisuuden laatu, vastaajan taloudellinen asema sekä muut olosuhteet.

Rikoslain 10 luvun 5 §:ää koskevassa hallituksen esityksessä (89/2000 vp) on arvioitu säännöksen 2 momentin 2 kohdan soveltuvuutta ajoneuvon menettämiseen rattijuopumustapauksissa. Esityksen mukaan aiemman käytännön mukaan esimerkiksi rattijuopumukseen syyllistyneen autoa ei ole tuomittu menetetyksi. Auton konfiskointia 2 kohdan perusteella harkittaessa on otettava huomioon ensinnäkin, että auton tuomitseminen menetetyksi rangaistuksen ohella voi johtaa kohtuuttoman ankaraan seuraamuskokonaisuuteen, varsinkin jos auto on arvokas tai esimerkiksi maaseudulla asuvalle välttämätön kulkuväline. Usein rikoksentekijän perhekin voi olla riippuvainen autosta. Kohtuusnäkökohdat voidaan ottaa huomioon ehdotetun 10 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella. Edelleen on otettava huomioon, että auton arvon ja sen käyttötarpeen vaihtelun vuoksi ja muista vastaavista syistä rikoksentekijät joutuisivat helposti eriarvoiseen asemaan. Lisäksi auto voi olla jonkun muun kuin rikoksentekijän omistama, jolloin ehdotetun 6 §:n 1 momentin perusteella konfiskaatio ei ole mahdollinen. Tällaisessa tapauksessa myös ehdotetun 8 §:n mukainen arvokonfiskaatio ei ole omiaan estämään rikoksen uusimista.

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus on myös käsitellyt ajoneuvon menettämistä rattijuopumustapauksissa ratkaisuisaan KKO 2005:75, KKO 2005:76 ja KKO 2007:85. Tapauksessa KKO 2005:75 törkeästä rattijuopumuksesta rangaistukseen tuomittua henkilöä ei hänen aikaisemmasta vastaavasta rikollisuudestaan huolimatta tuomittu menettämään omistamaansa, rikoksen kohteena ollutta henkilöautoa valtiolle, koska menettämisseuraamusta ei pidetty tarpeellisenä uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tapauksessa tuomittu oli ennen viimeisintä käsiteltyä tekoa syyllistynyt rattijuopumusrikokseen edellisen kerran noin puolitoista ja

sitä lähinnä edeltäneeseen vastaavaan tekoon noin kymmenen vuotta aikaisemmin. Korkein oikeus kuitenkin totesi, että ajoneuvon tuomitseminen valtiolle menetetyksi rattijuopumusrikoksen johdosta voi tulla kysymykseen, jos rikoksentekijä on syyllistynyt vastaaviin rikoksiin toistuvasti ja jos aiempien rattijuopumusten määrän ja toistumistiheyden perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyy myöhemminkin rattijuopumukseen, jollei ajoneuvoa tuomita valtiolle menetetyksi. Tällaisen turvaamistoimenpiteen luontoisen seuraamuksen tarpeellisuutta lisää osaltaan se, jos tuomittavana oleva teko on tehty ajokiellon aikana.

Tapauksessa KKO 2005:76 taas törkeistä rattijuopumuksista rangaistukseen tuomittu henkilö, joka oli aiemminkin toistuvasti syyllistynyt lukuisiin rattijuopumusrikoksiin, tuomittiin menettämään omistamansa, rattijuopumusrikosten kohteena ollut henkilöauto valtiolle, koska hänelle aikaisemmin tuomitut rangaistukset ja ajokiellot eivät olleet saaneet häntä pidättymään uusista rattijuopumusrikoksista ja oli todennäköistä, että hän tulisi vastedeskin syyllistymään vastaaviin rikoksiin, jos auto jäisi hänen haltuunsa. Tapauksessa tuomittu oli syyllistynyt törkeisiin rattijuopumuksiin ja kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta 4.6.2003 ja 2.7.2003. Tätä ennen, menetettyään ajo-oikeutensa 6.4.2002, tuomittu oli syyllistynyt kulkuneuvoa ajo-oikeudetta kuljettaessaan vuosina 2002 ja 2003 kahteen törkeään rattijuopumukseen ja kahteen rattijuopumukseen, joista hänet oli tuomittu rangaistukseen viimeksi 24.6.2003. Tuomittu oli myös vuosina 1991 - 1997 seitsemän kertaa tuomittu muun muassa törkeistä rattijuopumuksista ja rattijuopumuksista rangaistukseen ja määrätty ajokieltoon.

Tapauksessa KKO 2007:85 törkeistä rattijuopumuksista toistuvasti rangaistuksiin tuomitun vastaajan noin 19 000 euron arvoisen henkilöauton tuomitsemista valtiolle menetetyksi ei pidetty kohtuuttomana. Tapauksessa tuomittu oli syyllistynyt törkeään rattijuopumukseen 22.12.2005. Hänet oli sitä ennen vuosina 1997 - 2004 tuomittu kymmenellä eri tuomiolla yhteensä 16 törkeästä rattijuopumuksesta ja muista liikenneturvallisuutta vaarantaneista rikoksista vankeusrangaistuksiin ja ajokieltoihin. Vastaaja oli ennen viimeisintä rattijuopumusrikosta syyllistynyt vastaavanlaiseen rikokseen noin kaksi vuotta aikaisemmin, mutta suurimman osan noiden rikosten välisestä ajasta hän oli ollut suorittamassa vankeusrangaistusta.

Määriä

Alla olevassa taulukossa on listattu lainvoimaiset tuomiot, joissa on vähintään yksi rattijuopumus tai törkeä rattijuopumus. Taulukossa esitetyt omaisuuden menetyksen sisältävät kaikki menettämisseuraamukset, mitä noihin tuomioihin liittyi, joten määrät voivat sisältää myös muista kuin rattijuopumuksista tuomittuja menettämisseuraamuksia, eikä niistä siten voida päätellä rattijuopumusrikoksiin liittyviä todellisia ajoneuvon menettämisen määriä. Ajoneuvojen konfiskaatioiden määrien voidaan kuitenkin rattijuopumustapauksissa olettaa olevan enimmillään taulukossa esitettyjen määrien suuruisia, todennäköisesti kuitenkin selvästi pienempiä. Tarkemman arvion saamiseksi menetyksen määrästä edellyttäisi erillisen selvityksen teettämistä, jolloin tuomitut rattijuopumustapaukset käytäisiin läpi menettämisseuraamusten osalta.

Ratkaisu- vuosi	Yhteensä	Rikoksentekoväli- neen tai omaisuuden menetys	Yhteisvastuullinen ri- koksentekovälineen tai omaisuuden me- netys
2013	9074	110	5
2014	14378	320	13
2015	14703	308	16

2016	13596	312	21
2017	13468	240	10

Yhteenveto

Arvioitaessa ajoneuvojen konfiskaation mahdollisuutta rattijuopumustapauksissa on otettava huomioon rikoslain 10 luvussa esitetyt menettämisseuraamusten rajoitussäännökset, sekä korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö. Nykyisen oikeuskäytännön ja lainsäädännön mukaan toistuviin rattijuopumuksiin syyllistyneen ajoneuvo voidaan tuomita menetetyksi. Tämä edellyttää kuitenkin suhteellisuusarviointia, missä otetaan huomioon menetyksen vaikutukset sekä tekijän aiempi rikollisuus ja todennäköisyys sille, että tämä syyllistyisi uuteen vastaavaan rikokseen.

Oikeusministeriössä ei ole vireillä erityisesti ajoneuvojen konfiskaatioon rattijuopumustapauksissa liittyviä lainsäädäntöhankkeita tai selvityksiä.